

МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 343.125:341.44-054.73 (477)

БОЙКО І. І.,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕКСТРАДИЦІЯ БІЖЕНЦІВ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню процесуальної регламентації інституту екстрадиції через призму питань, пов'язаних із обмеженнями у видачі біженців та осіб, що потребують додаткового чи тимчасового захисту. Аналізуються національне законодавство щодо визначення статусу біженця, а також основні міжнародні нормативно-правові акти щодо здійснення екстрадиції з обмеженнями зазначеного плану.

Ключові слова: екстрадиція, міжнародне співробітництво, правова допомога, статус біженця, міжнародний захист, права людини.

Постановка проблеми. Наукою міжнародного, кримінального, кримінального процесуального права активно вивчаються питання, пов'язані з можливістю екстрадиції осіб, що набули або знаходяться в процесі набуття статусу біженця, або осіб, що потребують додаткового чи тимчасового захисту. Є певні труднощі, пов'язані з необхідністю дотримуватися прийнятих на себе зобов'язань у сфері захисту прав людини, по-перше, а також під час здійснення міжнародного співробітництва в кримінальній процесуальній площині. Синхронне вирішення цих завдань потребує певних зусиль різного плану для держав, зокрема й законодавчих. Тому зазначена тема потребує глибокого вивчення, аналізу та удосконалення.

Метою статті є проведення аналізу основних нормативно-правових актів, що визначають статус біженця, надають додаткові гарантії у зв'язку із цим; визначають процесуальний порядок видачі, на підставі яких устанавлено можливість екстрадиції останніх до Запитуючої держави.

Незважаючи на багатогалузевий характер досліджуваної теми, остання потребує детального вивчення саме з позицій кримінальної процесуальної науки. Проблемами видачі біженців займаються такі вчені: Є.М. Блажівський, О.Б. Демидюк, Р.М. Валеев, О.І. Виноградова, С.С. Нестеренко, І.І. Лукашук, М.П. Свистуленко, Ю.М. Чорноус та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання біженців прямо пов'язані з існуванням інституту держави, в межах якого певні особи були вимушені покинути останню за різних обставин, зокрема й задля уникнення переслідувань (за знаками раси, віросповідання, політичних переконань тощо).

Варто зазначити, що правова регламентація цього питання детально розроблена в середині ХХ століття, коли з'явилися уніфіковані норми, що регулюють статус біженців і їхнє правове становище [1]. Пізніше, з розвитком міжнародного співробітництва, з'являються й уніфіковані нормативно-правові акти міжнародного характеру, що регулюють процес їх реалізації, в тому числі й інститут екстрадиції.

Право шукати притулку та користуватися ним закріплено ст. 14 Загальної декларації з прав людини й Конвенцією ООН про статус біженців 1951 р. (далі – Конвенція 1951 р.), Протоколом до неї 1967 р., низкою міжнародних договорів із питань міжнародного співробітництва, відповідними нормами національних законодавств держав. Існує очевидний взаємозв'язок між проблемами біженців і питанням прав людини. Порушення прав людини є не тільки однією з головних причин масового виходу, а й виключають можливість добровільної репатріації до тих пір, поки вони не припиняться. Порушення прав людини й міжетнічні конфлікти все частіше стають причиною як масового виходу, так і переміщення населення всередині країни. Ще одним важливим аспектом взаємозв'язку між двома цими питаннями є ігнорування мінімальних прав біженців та осіб, переміщених усередині країни. Під час пошуку притулку все більша кількість осіб стикається з обмежувальними заходами, що позбавляє їх доступу до безпечних територій. У деяких випадках особи, що шукають притулку, й біженці затримуються або силоміць повертаються до тих районів, де їхньому життю, свободі й безпеці є загроза. Біженці мають права, яких необхідно дотримуватись і до того, як вони звернуться з проханням про надання притулку, і під час розгляду їхніх прохань, і після їх задоволення [2]. Використання процедури екстрадиції може бути пов'язано з можливістю застосування кримінального процесуального примусу, що в цьому провадженні проявляється в таких заходах: затриманні, тимчасовому й/або екстрадиційному арештах, застосуванні запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою.

Варто зазначити, що в міжнародно-правових актах, які регулюють статус біженців, а також тих, що визначають процедуру екстрадиції, існують обмеження щодо екстрадиції висилання, в тому числі й екстрадиції осіб, що потребують притулку, в Запитуючу державу. Відповідні договори (бага-

тосторонні та двосторонні) про видачу, як правило, передбачають підстави відмови від видачі, серед яких – учинення особою політичного злочину; положення щодо дискримінації (чи недопустимості переслідування); невидача через причини, пов'язані з поняттям Запитуваної держави щодо справедливості й неупередженості; невидача власних громадян; правові заборони на видачу на підставі міжнародного/регіонального права з прав людини та (чи) біженців, що включені й у національні законодавства держав [3]. Екстрадиція являє собою процес двосторонньої взаємодії, потребує формальних, а також процесуальних дій від обох співпрацюючих держав, на відміну від процедур висилки та депортації, оскільки останні – односторонні процедури висилаючої держави, однак і перша, і наступні повинні реалізовуватися за умови дотримання певних гарантій щодо підстав у національному праві, що мають відповідати міжнародним стандартам, зокрема, й з надання особи можливості оскаржити законність таких процедур.

Міжнародне право прямо передбачає захист біженців від висилки до країни, в якій вони можуть піддани ризику переслідування. У цьому полягає сутність принципу невисилання (невидворення). Останній застосовується до осіб, що є біженцями відповідно до положень Конвенції 1951 р., тобто до всіх осіб, що відповідають критеріям включення, згідно зі ст. 1 (п. А, пп. 2), і не підпадають під дію жодного з положень про виключення [4].

Екстрадиційне провадження, відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), являє собою видачу особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку (п. 2 ч. 1 ст. 541 КПК). Також кримінальне процесуальне законодавство передбачає низку підстав для відмови у видачі особи, серед яких окремо варто звернути увагу на положення, відповідно до якого особа, якій надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або надано тимчасовий захист в Україні, не може бути видана державі, біженцем із якої вона визнана, а також іноземній державі, де її життю, здоров'ю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичними переконаннями, крім випадків, передбачених міжнародним договором України. Також передбачено, що рішення про видачу особи (екстрадицію) не може бути прийнято, якщо така особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, що потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви в порядку, встановленому законодавством України. Інформація про подання особою зазначених заяв або оскарження відповідних рішень не надається іноземній державі, що надіслала запит [5].

Важливим і необхідним є врахування потенційних наслідків щодо можливого порушення прав особи, видача якої запитується, а також інших осіб, ризиків і конкретних обставин, що можуть виникнути після видачі. Вимога до Запитуваної держави – включати адекватні й ефективні гарантії

проти порушень основних прав окремої особи у свій екстрадиційний процес, усе ширше відображається в національному законодавстві, що регулює екстрадицію, а також відповідній судовій практиці. Однак процедурні права, надані розшукуваній особі в різних країнах, істотно різняться [3].

Сфери екстрадиції і притулку неодноразово перетинаються, якщо особа, яку вимагають видати, є біженцем чи шукачем притулку. Розвиток міжнародного співробітництва між державами в кримінальній сфері потребує сумісного прагнення Сторін притягти до відповідальності злочинців, що переховуються. Екстрадиція є важливим інструментом у цьому процесі. Варто зазначити, що іноді запити про екстрадицію використовуються з метою неправомірного переслідування й можуть прирівнюватися прямо чи опосередковано до повернення біженців у країну, де вони можуть зазнати ризику переслідування чи іншої неправомірної шкоди.

Питання щодо видачі біженців, як уже зазначалось вище, досить гостро не вирішено на практиці, оскільки за законодавством України статус визнаного біженця не завжди дозволяє видати особу.

У деяких державах законодавство взагалі забороняє органам влади Запитованої держави розглядати запит про екстрадицію визнаного біженця, поданий його країною чи країною надходження (наприклад, Закон Аргентини «Про міжнародне співробітництво у кримінальних справах» [6]; Закон Бразилії «Про механізм реалізації Конвенції 1951 р.» [7]; Закон Парагваю «Про біженців» [8]). В інших країнах запити про видачу можуть бути відхилені на початковому етапі, якщо компетентні органи вважають, що статус біженця розшукуваної особи в остаточному підсумку перешкодить екстрадиції. Однак загалом питання, що стосуються можливого ризику переслідування чи іншого серйозного збитку після повернення, розглядається на судовому та/або заключному виконавчому етапі процесу екстрадиції [3, с. 17].

Під час здійснення процедури екстрадиції важливими є повне дотримання принципу невидворення й можливість реалізації гарантій для виконання запитованою Державою зобов'язань щодо міжнародного захисту розшукуваної особи, яка є біженцем чи шукачем притулку.

Низка міжнародних договорів, зокрема Конвенція 1951 р. та Протокол до неї 1967 р., не захищає біженців або шукачів притулку, що вчинили кримінальне правопорушення, а міжнародне право, яке регулює статус біженців, не виключає їхньої екстрадиції. Для цього необхідно враховувати їхні конкретні проблеми в захисті. Зобов'язання щодо невидворення, які випливають із міжнародного права з прав людини, вводять перешкоди для екстрадиції в певних обставинах на додаток до передбачених міжнародним правом щодо біженців.

У разі екстрадиції біженця чи шукача притулку останні отримують юридичний захист і можуть скористатися, наприклад, принципом винятковості, обмеження на повторну екстрадицію з Держави, що подає запит, у третю державу, можливістю проведення екстрадиції за умови повернення

розшукуваної особи в Запитувану державу після закриття кримінального провадження чи винесення вироку; правилом недопущення екстрадиції за політичні злочини чи іншими традиційними підставами для відмови. Ці захисні заходи, передбачені законодавством про екстрадицію, певною мірою збігаються із зобов'язанням Запитуваної держави про невидворення, встановленим міжнародним правом щодо біженців і прав людини [3, с. 5].

Принцип невидворення, сформульований у ст. 33 Конвенції про захист біженців, становить фундаментальний принцип і є частиною звичайного міжнародного права, відхилення від якого не допускаються. Так, у ст. 42 (1) Конвенції 1951 р. та ст. VII (1) Протоколу 1967 р. зазначено, що Держава не може приймати застереження до ст. 33 Конвенції 1951 р.; також він закріплений у регіональних актах із захисту біженців: ст. 2 (3) Конвенції ОАЄ 1969 р. і розділі III (5) Картахянської декларації про біженців 1984 р., Консультативному висновку УВКБ ООН щодо екстратериторіального застосування зобов'язань невидворення в рамках Конвенції 1951 р. про статус біженців і Протоколу 1967 р. від 26.01.2007 [9].

Стаття 33 Конвенції 1951 р. визначає: «Договірні держави не будуть жодним чином висилати чи повертати біженця на кордон територій, де його (її) життю чи свободі загрожує небезпека внаслідок його (її) раси, релігії, громадянства, приналежності до певної соціальної групи чи політичних переконань» (відповідне положення відображено й у п. 5 ч. 1 Закону України «Про біженців»).

Зазначене положення, безперечно, стосується й екстрадиції, оскільки підтверджує, що в країнах перебування біженців має бути захист від екстрадиції до країни, де може відбуватись переслідування на підставах, перелічених у ст. 1А (2) Конвенції 1951 р. Держави мають «забезпечити належне відображення принципу невідворотності в договорах про екстрадицію й у національному законодавстві, також такий принцип має бути належним чином ураховано в ході виконання чинних договорів про екстрадицію. Це зазначається у Висновку Виконавчого Комітету УВКБ ООН № 17 (XXXI)-19803 проблем екстрадиції, що впливають на біженців [10].

Такий захист має поширюватись на будь-яку особу, яка є біженцем у розумінні Конвенції 1951 р. (відповідати т. зв. «критеріям включення», а саме: будь-яку особу, що в силу цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознакою раси, віросповідання, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних переконань перебуває поза країною своєї громадянської належності й не може скористатися захистом цієї країни чи не бажає скористатися таким захистом унаслідок таких побоювань; чи, не маючи визначеного громадянства й перебуваючи поза країною свого колишнього звичайного місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань (ст. 1 Протоколу 1967 р.).

Конвенцією 1951 р., законодавством України передбачено виключення з принципу невидворення таких осіб. Стаття 33 Конвенції 1951 р. не

може застосовуватись до біженців, які в силу поважних причин вважаються загрозою безпеці країни, у якій вони перебувають, чи засуджені вироком, що набув чинності, за вчинення особливо тяжкого злочину і які становлять загрозу для країни.

У будь-якому випадку країна притулку має на індивідуальній основі визначити, що особа відповідає критеріям винятку з принципу невидворення. Так, для застосування виключення через призму «загрозу безпеці країни» необхідно встановити, що особа загрожує приймаючій країні в цей час чи в майбутньому. Небезпека повинна бути дуже серйозною, а не другорядною, має становити загрозу для національної безпеки приймаючої країни [11].

Для застосування виключно через «суспільну загрозу» конкретний біженець не тільки має бути засуджений за тяжкий злочин, а й має бути встановлено у світлі цього злочину й вироку, що біженець становить дуже серйозну небезпеку для громадян приймаючої країни зараз чи в майбутньому. Факт засудження особи за особливо тяжкий злочин сам по собі не означає, що він чи вона також відповідає вимозі про «суспільну загрозу». Чи це так, залежатиме від природи й обставин конкретного злочину та інших важливих чинників (наприклад, доказів можливого рецидиву) [3, с. 8].

Як виняток із захисту від невидворення обмежувальне застосування вимагає наявності раціонального зв'язку між видворенням біженця й ліквідацією можливої загрози; видворення має бути крайнім заходом для ліквідації загрози для національної чи громадської безпеки приймаючої країни, оскільки, якщо менш жорстких заходів досить для зняття загрози з боку біженця для безпеки приймаючої країни, видворення не можна виправдати ст. 33 (2) Конвенції 1951 р. Загроза приймаючій країні має переважувати ризик шкоди для розшукуваної особи внаслідок видворення (УВКБ ООН, обставини справи Сюрент, пп. 74–84). Застосованість одного з винятків, установлених у ст. 33 (2), повинна визначатись у рамках процедури екстрадиції, Запитувана держава повинна забезпечити повне дотримання матеріально-правових і процедурних вимог.

Застосованість одного з вищевказаних випадків має визначатись у рамках процедури, що включає адекватні гарантії, до яких, на думку УВКБ ООН, мають бути такими ж і процедурні гарантії, необхідні для вигнання за ст. 32 Конвенції 1951 р. Стаття 32 (1) дозволяє вислати біженця тільки з міркувань державної безпеки чи громадського порядку, де він не зіштовхнеться з ризиком переслідування. Стаття 32 (2) і (3) встановлює мінімальні гарантії, включаючи й право наведення доказів на своє виправдання й оскарження в належних інстанціях, а також право на достатній термін для одержання законного дозволу на в'їзд в іншу країну.

Крім того, варто зазначити, що зобов'язання щодо невидворення за міжнародним правом з прав людини встановлюють обов'язкову заборону на екстрадицію, якщо видання розшукуваної особи спричинить для нього чи неї ризик катувань або серйозних порушень прав людини. Так, Кон-

венцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи принизливих видів поводження і покарання 1987 р. прямо зазначено, що «жодна Держава-учасник не повинна висилати, повертати ("refouler") чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо існують серйозні підстави вважати, що їй може загрозувати там застосування катувань». Будучи невід'ємною частиною заборони катувань за звичайним міжнародним правом, що одержала статус *jus cogens*, заборона видворення в місця, де існує ризик такого поводження, є обов'язковою для всіх Держав, включаючи Держави, що не стали стороною відповідних договорів [12].

Відповідно до ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1968 р., *jus cogens*, або імперативна норма міжнародного права «є нормою, що приймається й визнається міжнародним співтовариством держав загалом як норма, відхилення від якої неприпустимо і яка може бути змінена тільки наступною нормою загального міжнародного права, що має такий же характер».

Крім того, відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, існує й т. зв. заборона на довільне позбавлення життя, катування й інші форми жорстокого поводження, а також ризик такого поводження, встановлений ст. ст. 6, 7. Міжнародним правом забороняється видворення в місця, де існує реальний ризик «непоправної шкоди», що поширюється на всіх осіб, які можуть перебувати на території Держави, під її юрисдикцією. Сюди входять біженці й шукачі притулку. Це саме стосується країни, куди можуть пізніше перевести цю особу [9]. Застереження та винятки із цього правила не допускаються.

Такі положення спрямовані на заборону екстрадиції у випадках існування загрози життю чи фізичної цілісності розшукуваної особи, вони виявляються в договорах про права людини, що мають регіональний характер (Американська конвенція про права людини 1969 р.; Міжамериканська конвенція про запобігання і покарання за катування 1985 р.).

Європейська конвенція з прав людини і основоположних свобод 1950 р. зобов'язує не піддати жодну особу катуванням чи нелюдському, принизливому поводженню чи покаранню, встановленому ст. 3, послідовно підтверджуючи принцип невидання. Це зобов'язання набуває чинності, якщо є реальний чинник зазнати такого поводження в результаті примусового видворення [13]. Ратифікуючи Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 р., Україна зробила відповідне застереження щодо того, що остання залишає за собою право не здійснювати видачу, якщо особа, видача якої запитується, не може бути видана без шкоди для її здоров'я.

У справі «Сааді проти Італії», заява № 37201, від 28 лютого 2008 р. [14], ЄСПЛ підтвердив більш ранні рішення, що заборона на катування й нелюдське чи принизливе поводження чи покарання відповідно до ст. 3, включаючи невід'ємне зобов'язання щодо невидворення, є абсолютною й застосовується незалежно від поведінки особи, якої воно стосується, навіть якщо вона небезпечна, і природи злочину, що міг бути скоєний такою

особою. Суд також підтвердив свій висновок про неможливість зважування ризику поганого поведіння проти причини видворення для визначення того, чи несе держава зобов'язання за ст. 3 КЗПЛ.

У рішенні по справі «Солдатенко проти України» зазначається, що заявник утримувався під вартою з метою екстрадиції з України до Туркменістану. Сутність скарги заявника про незаконність його утримання під вартою полягала у відсутності законодавства, що передбачало б чіткі та передбачувані правила утримання під вартою осіб з метою екстрадиції. Коли розглядається питання про незаконність утримання під вартою, у тому числі й питання, чи була дотримана «процедура, передбачена законом», Конвенція відсилає, по суті, до національного законодавства й передбачає зобов'язання щодо дотримання матеріальних і процесуальних правил національного закону, однак вона також вимагає, щоб будь-яке позбавлення волі відповідало меті ст. 5 – захистити людини від свавілля [15]. Здійснюючи затримання розшукуваної особи, компетентні національні органи посилаються на ст. 208 КПК, яка, однак, не передбачає окремої підстави для такого затримання, а процедури застосування тимчасового та екстрадиційного арештів прописані належним чином.

У рішенні «Хайдаров проти Росії» ЄСПЛ зробив висновок, що кримінальне переслідування через бандитизм являє собою «замасковане переслідування з причини політичних поглядів, що належать заявнику, якого влада Туркменістану вважає причасним до антиурядової діяльності, оскільки він входив до групи ополченців, підозрюваної в участі в антиурядовому конфлікті 1997 року». За таких обставин ЄСПЛ вважає, що особиста ситуація заявника, яка може мати місце, збільшить загрозу спричинення йому шкоди в Таджикистані. Посилання влади РФ на той факт, що заявник не звернувся за представленням політичного притулку відразу після прибуття до РФ, не спростовує твердження заявника щодо загрози жорстокого поведіння стосовно нього, оскільки захист, що надається ст. 3 Конвенції, у будь-якому випадку ширший за захист, відповідно до ст. ст. 32, 33 Конвенції ООН про статус біженців. Крім того, УВКБ ООН у РФ визнало, що заявник є «біженцем» у визначенні Конвенції 1951 р. (п. п. 108, 109). Суд визнав, що було продемонстровано суттєві підстави того, що заявник може стикнутися з реальною загрозою поведіння, забороненого ст. 3 Конвенції 1950 р., у випадку його видачі до Туркменістану. ЄСПЛ наголошує в рішеннях на необхідності влади Запитуваної держави проводити серйозного дослідження ситуації щодо можливого жорстокого поведіння в Запитуючій державі (п. 112). Звертається увага на те, що лише один факт ратифікації основних договорів у сфері прав людини не може бути повноцінною гарантією недопущення жорстокого поведіння в Запитуючій державі (п. 105). Не можуть бути також повноцінними гарантіями й листи Генеральної прокуратури Таджикистану, які часто трактуються як дипломатичні гарантії, оскільки їх недостатньо для забезпечення адекватного захисту особи (п. 111) [16].

Варто зазначити, що дипломатичні гарантії повинні застосовуватись, однак не як єдине твердження щодо недопущення забороненого поводження. У контексті видачі осіб з однієї держави до іншої «дипломатичні гарантії» мають значення для виконання зобов'язань приймаючої держави щодо того, що із цією особою будуть поводитися відповідно до умов, указаних Запитуваною державою, чи умов у більш загальному сенсі; відповідно до зобов'язань Запитуваної держави у сфері дотримання прав людини згідно з міжнародним правом. Розрахунок на дипломатичні гарантії є багаторічною практикою у відносинах між державами, пов'язаних із екстрадицією, де вони слугують меті створити для Запитуваної держави можливість видати особу іншій державі, не порушуючи тим самим свої зобов'язання відповідно до чинних договорів з прав людини, національного права та (чи) положень законодавства про екстрадицію, які в протилежному випадку перешкоджали б видачі відповідної особи. Частіше за все застосовуються у випадках винесення смертного вироку, однак запитуються, якщо в Запитуваної держави є сумніви відносно справедливості судового провадження й відповідні застереження, що у випадку видачі до особи можуть бути застосовані тортури або інше жорстоке поводження [17].

У справі «Крейдич проти України» заявник скаржився, що в межах ст. 5 § 1 (f) Конвенції його затримання і тримання під вартою були незаконними. Крім того, він наголошує, що його затримання та утримання під вартою не можуть уважатися триманням під вартою з метою екстрадиції, оскільки внутрішнє законодавство забороняє висилання біженців з території України, відповідно, їх тримання під вартою не відповідає жодній меті, переліченій у ст. 5 § 1 (f) Конвенції [18].

Варто зазначити, і на цьому вже наголошувалося, що в екстрадиційному провадженні можливим є застосування кримінального процесуального примусу у вигляді затримання, тимчасового чи/та екстрадиційного арештів, а також застосування запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою. При цьому такі заходи, як затримання розшукуваної компетентними органами іноземної держави особи, тимчасовий арешт, можливі ще до отримання запиту про видачу, а після надходження запиту про видачу, однак до вирішення питання про видачу та фактичну передачу особи – екстрадиційний арешт або інший запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою. Центральний орган України невідкладно інформує Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арештів до осіб, яким надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або надано тимчасовий захист в Україні. Установлення обставин, що можуть перешкоджати видачі, здійснюється в процесі екстрадиційної перевірки, яка, відповідно до ч. 2 ст. 587 КПК України, виконується протягом шістдесяти днів, з можливістю продовження відповідним центральним органом. Уважаємо, що в такому випадку може виникати суперечність із ст. 5 § 1 (f) Конвенції 1950 р. й невідповідність застосовуваних криміналь-

них процесуальних заходів примусу меті їх застосування (справа «Крейдіч проти України»).

Висновки. Україна сьогодні є активним членом світового співтовариства в різних питаннях. Особливе значення в сучасних умовах мають питання боротьби зі злочинністю, подолання якої можливе виключно зусиллями багатьох держав та активного міжнародного співробітництва. Деякі світові процеси відбуваються поза правовим полем, іноді вони пов'язані з репресивними заходами щодо «незгодних» або таких людей, «що мають іншу думку, позицію тощо», набувають завуальованого характеру і прикриваються необхідністю вирішення завдань кримінального провадження. У таких випадках особи вимушені шукати притулку в інших державах, щоб уникнути незаконного притягнення до відповідальності, покарання, жорстокого поводження із собою. Відповідно, міжнародні нормативно-правові акти реагують на такі процеси, визначаючи належні правові статуси таких осіб, винятки з них, зобов'язуючи формувати відповідні норми на національному рівні, щоб досягти дотримання прав людини для осіб, які шукають притулку. Державам, що співпрацюють, необхідно чітко приписувати правила й винятки з них щодо осіб, які потребують захисту, детально й серйозно перевіряти побоювання таких осіб і відповідність останніх ситуації в державі, що запитує їх видачу, індивідуально в кожному випадку вивчати конкретну ситуацію та зважено приймати рішення щодо екстрадиції.

Література:

1. Сазонов В. Политические беженцы, настоящие и мнимые. Проблемы экстрадиции. URL: https://echo.msk.ru/blog/advocate_sazonov/1380976-echo/.
2. Права людини в Україні (Інформаційний портал Харківської правозахисної групи). Виклад фактів № 20. URL: <https://khp.org/index.php?=1143730799>.
3. Керівна записка УВКБ ООН з екстрадиції і міжнародного захисту біженців. Серія політики захисту і юридичних консультацій. Квітень 2008 р. URL: http://unhcr.org.ua/img/uploads/docs/GuidanceNote_ukr.pdf.
4. УВКБ ООН. Процессы предоставления убежища (справедливые и действенные процедуры предоставления убежища), EC/GC/01/12/, 31 мая 2001 г., пп. 4–5.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 2012 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Про міжнародне співробітництво у кримінальних справах: Закон Аргентини. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/taxis/vtx/refworld/rwmain? docid=3db93d784>.
7. Про механізм реалізації Конвенції 1951 р.: Закон Бразилії. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/taxis/vtx/refworld/rwmain? docid=84dfb134>.
8. Про біженців: Закон Парагваю. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/taxis/vtx/refworld/rwmain? docid=3d48/0984>.
9. УВКБ ООН. Агентство ООН по делам беженцев. Комментарий УВКБ ООН о толковании статьи 1 Конвенции 1951 года о статусе беженцев. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/taxis/vtx/refworld/rwmain? docid=45/17a1a4>.
10. Висновок Виконавчого комітету УВКБ ООН № 17 (XXXI)-19803. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/taxis/vtx/refworld/rwmain? docid=3ae68c44223>.
11. Виклад обставин справи, УВКБ ООН, Сюрен проти Міністра у справах громадянства й імміграції. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/taxis/vtx/refworld/rwmain? docid=3e71bbe24>.

12. Загальний коментар Комітету з прав людини № 29: Стаття 4: відхилення під час надзвичайного стану, U.N. Doc.CCPR/C/21/REV.1/AddII, 31 серпня 2001 р., п. 11. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=453883fd1f>; Рішення Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Республіці Югославії (ICTY) у справі «Прокурор проти Делалича й інших», рішення Судової палати від 16 листопада 1998 р., п. 454. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=414882bde4>.
13. Справа «Соерінг проти Об'єднаного Королівства», заява № 14038/88 від 7 липня 1989 р. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6f6ec>; «Круз Варас проти Швеції», заява № 15567/89 30 жовтня 1991 р. 11. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b7008>; «Чакал проти Об'єднаного Королівства», заява № 22414/93 15 листопада 1996 р. 11. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b699920>; «Ахмед проти Австрії», заява № 25964/94 від 17 грудня 1996 р. 11. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b62f2c>.
14. Справа «Сааді проти Об'єднаного Королівства», заява № 37201 від 28 лютого 2008 р. URL: <http://www.unhr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=47c6882e2>.
15. Справа «Солдатенко проти України» (заява № 2440/07), 23 жовтня 2008 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_504.
16. Постановление ЕСПЧ по делу «Хайдаров против России» (заявление № 21055/09). URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2470827/2470827-011.htm>.
17. О дипломатических гарантиях и международной защите беженцев (Позиция УВКБ ООН). URL: <http://unhcr.org.ua/img/uploads/docs/UNHCR%20comment%20on%20cessation%20of%20refugee%20status%20rus.pdf>.
18. Справа «Крейдич проти України», заява № 48495/07 від 10 грудня 2009 р. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2470827/2470827-011.htm>.

Бойко И. И. Экстрадиция беженцев: особенности процессуальной регламентации

Аннотация. Статья посвящена исследованию процессуальной регламентации института экстрадиции через призму вопросов, связанных с ограничением в выдаче беженцев и лиц, нуждающихся в дополнительной или временной защите. Анализируются национальное законодательство относительно определения статуса беженца, а также основные международные правовые акты относительно экстрадиции с ограничениями указанного плана.

Ключевые слова: экстрадиция, международное сотрудничество, правовая помощь, статус беженца, международная защита, права человека.

Boiko I. Extradition of refugees: features of the procedural regulation

Summary. The article is devoted to the study of the issue of the possibility of refugees' extradition, with the analysis of the legal and regulatory framework of an international legal nature and national criminal procedural legislation and legislation, which regulates the status of refugees

and persons who require temporary or additional protection. The emphasis is on the possibility of applying criminal procedural compulsion and the moment it is applied. There are examples of the European Court's practice in Human Rights and it's offered to the requested State to investigate actively the circumstances, referred by the person who has acquired or is in the process of obtaining refugee status, which led to the need of seeking the asylum in the Requested State. If, in the requesting State, there is some danger because of the person who is going to obtain the refugee status, the requested State should refrain from extradition, since the achievement of the objectives of criminal proceedings must be carried out within a reasonable balance with respect for human rights and fundamental freedoms, fixed by the 1950 Convention. It should be noted that today there is a certain legal and regulatory framework in Ukraine that allows solving the problems of criminal proceedings, taking into consideration and respecting human rights, in particular, it concerns persons who wish to obtain refugee status and those who need additional or temporary protection. Certain restrictions on the issuance of such persons also are applied in criminal procedure law.

Key words: international cooperation, legal assistance, refugee status, international protection, human rights.